

شکل‌گیری جهاد سازندگی به شکل خودجوش و براساس هدف «کار برای مردم» بود؛ اما موفقیت این نهاد در به‌کارگیری مشارکت فعالانه مردم در انجام مأموریتش، باعث شد این عنصر به «کار با مردم برای مردم» ارتقا پیدا کند.

شکل دهی به ساختارهای تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی مردمی

یکی از مهم‌ترین ساختارهایی که جهاد سازندگی در روستاها برای ایجاد این مشارکت ایجاد کرد، شوراهای اسلامی روستا بود که طی فعالیت جهاد به عنوان حلقه واسط بین این نهاد و مردم ایفای نقش کرد. تشکیل بیش از ۱۴ هزار شورای اسلامی در روستاهای کشور متشکل از معتمدین روستاها، مشارکت مردم در فعالیت‌های سازندگی را ساختارمند کرد. این مشارکت در بخش‌های مختلف زنجیره فعالیت‌های توسعه‌ای جهاد در روستاها (از تصمیم‌گیری و اولویت‌بندی طرح‌ها تا مشارکت مالی و اجرایی) وجود داشته است؛ در واقع ایجاد ساختار مردمی این‌چنینی موجب شد جهاد سازندگی به جای محدود کردن مشارکت مردمی به اجرای طرح‌ها از توان مردم در تمامی حلقه‌های پیشرفت بهره بگیرد.

فرهنگ مشارکتی

مشارکت و همکاری یکی از مؤلفه‌های اساسی شکل‌دهنده الگوی مدیریتی جهاد سازندگی است. این مقوله که در آیه «وَأْمُرْهُمْ شُورَىٰ يُبَيِّنُ لَهُمْ» نیز مورد تأکید قرار گرفته است و امام خمینی در پیام تشکیل جهاد سازندگی با کلیدواژه «همه با هم» مورد تأکید قرار می‌دهند، در بطن جهاد در حوزه‌های مختلف جاری بوده است. مشارکت همگانی در تصمیم‌گیری در جهاد به شکلی بوده است که در نظام سازمانی داخلی از راننده و نگهبان تا اعضای شورای مرکزی همه خود را در برابر تصمیمات و نتایج آن مسئول می‌دانستند و به نوعی از دانش و توان تمام بدنه جهاد برای تصمیم‌سازی استفاده می‌شد. وجه دیگر موفقیت جهاد، استفاده از ظرفیت‌ها و مشارکت عامه جامعه در توسعه روستاها و همچنان پشتیبانی جنگ بوده است. استفاده از ظرفیت‌ها و امکانات اقشار مختلف نیروهای داوطلب مانند پزشکان، پرستاران، مهندسان، اصناف، دانشجویان و مردم عادی نقش مهمی در توسعه روستاها داشته است. این مشارکت در قالب‌های مختلفی از فعالیت ساده‌ای مانند دروی گندم در ایام تعطیلات تا مشارکت مستقیم در طرح‌های بزرگ عمرانی وجود داشته است. یکی از کلیدی‌ترین عوامل همکاری وجود هدف مشترک قوی بین نیروی انسانی در جهاد بوده است که دمیده شدن روح مکتب از طریق امام، این نیروها را با وجود برخی تفاوت‌ها در سلیقه، متحد و هم‌سو می‌کرده است.

نظارت غیررسمی مردمی

هر سازمانی برای نظارت و دستیابی به اهداف و رعایت قوانین به نظام نیاز دارد. به‌طور معمول در سازمان‌ها برای ارزیابی عملکرد و جلوگیری از تخلفات از نظام‌های کنترل سخت مانند واحد ارزیابی، حراست و بازرسی